

Kiireellisen parodontologisen hoidon ja limakalvosairauksen kriteerit/ hoito-ohjeet erikoissairaanhoidossa (ESH) ja perusterveydenhuollossa (PTH) koronavirus COVID-19 –epidemian aikana

Exit vaihe, toiminnan lisääminen V1

AKUUTIT PARODONTIUMIN SAIRAUDET		
DIAGNOOSI, ICD-10	COVID-19 / COVID-19 epäily, altistunut (ESH)	TERVE (PTH)
IEN-/ PARODONTAALIABSKESSI K05.20 K05.21	<ul style="list-style-type: none"> abskessin dreneeraus taskun kautta/inkuisio, perusteellinen juurenpintojen instrumentointi (vierasesineen poisto), herkästi hampaan poisto (ennuste?) mikrobilääkeprofylaksi- ja hoito parodontaalipaiseen mekaanisen hoidon lisänä keskisuuren tai suuren infektioriskin potilailla Käypä Hoito suosituksen mukaan 	<ul style="list-style-type: none"> kuten ESH jatkossa parodontaalikirurgia
PERIKORONAALINEN ABSKESSI K05.22	<ul style="list-style-type: none"> tarvittaessa mikrobilääkitys CHX paikallishoito (puhdistetaan alue perikoronaalisen läpän alta mekaanisesti ja käsitellään CHX:lla) tarvittaessa yläviisaudenhampaan poisto hampaan leikkauksellinen poisto vain, jos etenevä tai yleistynyt infektio Ks. Käypä hoito: viisaudenhammas 	<ul style="list-style-type: none"> hampaan poisto / koronektomia TAI tarvittaessa mikrobilääkitys CHX paikallishoito tarvittaessa yläviisaudenhampaan poisto

Toimintaohje | HUS | Pää- ja kaulakeskus | Laattijat : Johanna Antinheimo, Pirjo Savolainen, Minna-Maija Ahonen, Karita Nylund ja Hanna Välimaa | Hyväksyjä: Risto Kontio ja Hellevi Ruokonen | 3.5.2020

Akuutit tilanteet parodontiumin alueella ja limakalvosairaudet
Erikoisalakohtaiset hammashoidon ohjeet koronavirus COVID-19 epidemian aikana

		<ul style="list-style-type: none"> • Kts. Käypä hoito: viisaudenhammas
<p>NUG/NUP</p> <p>A69.1</p>	<ul style="list-style-type: none"> • anamneesin huolellinen tarkistaminen (etiologia?) • eliminoidaan altistavat tekijät, estetään sairauden eteneminen • pseudomembraanin varovainen mekaaninen poisto käsi-instrumentein • mikäli yleisoireita harkitaan mikrobilääkehoitoa paikallishoidon lisänä (Käypä Hoito suositus*) • antiseptinen suuhuuhe: CHX 1mg/ml, 10ml 1-3 x/vrk • tilannetta seurattava PTH:ssa, jatkohoito epidemian jälkeen 	<ul style="list-style-type: none"> • kuten ESH
<p>KOOKAS EPULIS/HYPERPLASIA</p> <p>Ko6.82</p>	<ul style="list-style-type: none"> • kirurginen poisto PAD:ksi (dg/erotusdg) 	<ul style="list-style-type: none"> • kuten ESH
<p>TRAUMAT PARODONTIUMIN ALUEELLA:</p> <p>Ko6.2</p> <p>Iatrogeenisia: mm. ortodontinen rengas, proteesin pinne, huonosti istuvat proteesit, avoin kontakti, jonne ruoka pakkautuu</p> <p>Itseaiheutettuja: mm. harjaustrauma, kieli- huulikoruu, lämpotrauma</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ärsyttävän tekijän tunnistaminen ja sen poistaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • kuten ESH

LIMAKALVOSAIRAUDET		
DIAGNOOSI	COVID-19 / COVID-19 epäily, altistunut	TERVE/ RISKIRYHMÄÄN KUULUVA
LICHEN PLANUS K13.74 L43.9	<ul style="list-style-type: none"> • Transpocult sieniviljelynäyte • oireenmukainen hoito, sieni-infektion poissulku • tarvittaessa koepala PAD tutkimusta varten • oireeton, verkkomainen muoto: ei hoitoa • hyvä omahoito, herkän suun hoito-ohjeet, keittosuolaliuos, paikalliset kortikosteroidit (keskivahvat/vahvat) • nelosgeeli/ kolmoisgeeli ensiapuna 	<ul style="list-style-type: none"> • kuten ESH • tarvittaessa lähete ESH:oon
LICHENOIDI RE-AKTIO L43.2	<ul style="list-style-type: none"> • lichen planuksen kaltainen toispuoleinen ja epäsymmetrinen muutos • tarvittaessa Transpocult sieniviljelynäyte • tarvittaessa koepala PAD tutkimusta varten • vaatii lisäselvittelyjä (lääkkeet/ allergiat): mahdollisen altistavan /etiologisen tekijän eliminointi • oireenmukainen paikallishoito kuten lichen planus 	<ul style="list-style-type: none"> • kuten ESH • tarvittaessa lähete ESH:oon
AFTA K12.00	<ul style="list-style-type: none"> • etiologia (Crohnin tauti, keliakia, Behcetin tauti –suuret aftat)? • paranee yl 1-2 viikossa ilman hoitoa • hyvä omahoito, CHX huuhe • herkän suun hoito-ohjeet 	<ul style="list-style-type: none"> • kuten ESH • tiheästi uusiutuvat: lähete ESH:oon

Toimintaohje | HUS | Pää- ja kaulakeskus | Laattijat : Johanna Antinheimo, Pirjo Savolainen, Minna-Maija Ahonen, Karita Nylund ja Hanna Välimaa | Hyväksyjä: Risto Kontio ja Hellevi Ruokonen | 3.5.2020

Akuutit tilanteet parodontiumin alueella ja limakalvosairaudet
 Erikoisalakohtaiset hammashoidon ohjeet koronavirus COVID-19 epidemian aikana

	<ul style="list-style-type: none"> • paikalliset kortikosteroidivalmisteet/ tetrasykliinipurskuttelu • apteekin itsehoito tuotteet (esim. Aftab, Aftex Alocclair, Aftamed, Gum Afta Clear, Bevitamed Aftakynä) • tiheästi uusiutuvat: sisätautilääkärin konsultaatio – etiologian selvittely 	
SUUPOLTE K14.60 (kielen polte)	<ul style="list-style-type: none"> • etiologia? (mm. sieni-infektio, vitamiinit, yleissairauksien poissulku) • Transpocult sieniviljelynäyte • labrat mm. B12-vitamiini, verensokeri, rauta-arvo, foolihappo, kilpirauhasarvot, PVK • oman syljenerityksen stimulointi, kuivan suun hoito-ohjeet 	<ul style="list-style-type: none"> • kuten ESH • lähete tarvittaessa ESH:oon
HERPEETTINEN GINGIVOSTOMATIITTI K12.02	<ul style="list-style-type: none"> • varhain aloitettu asikloviirihoito lyhentää gingivostomatiitin kestoja, lievittää oireita • 2 % lidokaiinigeeli kipuun 	<ul style="list-style-type: none"> • kuten ESH
RAKKULATAUDIT (KUTEN LIMA-KALVO-PEMFIGOIDI) L12.9, L10.0	<ul style="list-style-type: none"> • biopsia (PAD+IF): diagnostiikka/ erotusdiagnoosi • laboratorioverikokeet: PemfiAb, DsgAb ja Ihovasta-aineet • paikalliset kortikosteroidit • iho-/silmätautien erikoislääkärin konsultaatio (systeminen immunosuppressiivinen lääkitys) 	<ul style="list-style-type: none"> • kuten ESH • tarvittaessa lähete ESH:oon
ERYTHEMA MULTIFORME L51.0, L51.1	<ul style="list-style-type: none"> • laukaisevan tekijän tunnistus: mm. HSV, infektio, lääkeaine • oireenmukainen hoito • harkittava mahdollisen sekundääri-infektion hoitoon antimikrobilääkitys/sienilääkitys • kipulääkitys, puudutteet, herkän suun hoito-ohjeet 	<ul style="list-style-type: none"> • lähete ESH:oon

Toimintaohje | HUS | Pää- ja kaulakeskus | Laattijat : Johanna Antinheimo, Pirjo Savolainen, Minna-Maija Ahonen, Karita Nylund ja Hanna Välimaa | Hyväksyjä: Risto Kontio ja Hellevi Ruokonen | 3.5.2020

Akuutit tilanteet parodontiumin alueella ja limakalvosairaudet
 Erikoisalakohtaiset hammashoidon ohjeet koronavirus COVID-19 epidemian aikana

	<ul style="list-style-type: none"> • hoitavan lääkärin konsultaatio 	
HAAVAUMA, JOKA EI OLE PA- RANTUNUT 2 VII- KOSSA/ K12.10 MUU MALIGNI- TEETIEPÄILYN HERÄTTÄVÄ MUUTOS EPÄILY	<ul style="list-style-type: none"> • biopsia (dg/erotusdg) 	<ul style="list-style-type: none"> • kuten ESH • maligniteetti epäily: lähete ESH:oon
WEGENERIN GRANULOMA- TOOSI ELI GRANULOMA- TOOTTINEN PO- LYANGIITTI K05.12, K06.19 M31.30	<ul style="list-style-type: none"> • mansikkamainen ientulehdus – tärkeä tunnistaa, hoitamattomana kehittyy mm. munuaisvaskuliitti • biopsia • TVK, ANCA-, PR3- ja MPO-vasta-aineet, P-krea • lähete sisätautilääkärille 	<ul style="list-style-type: none"> • lähete ESH:oon
SUOLISTOSAI- RAUDET <ul style="list-style-type: none"> • Crohnin tauti • orofakiaalinen granulomatoosi • haavainen paksusuolen tulehdus • keliakia K50.90 K51.00 K90.00	<ul style="list-style-type: none"> • suun ja hampaiston tulehdukset hoidetaan huolellisesti • Transpocult sieniviljelynäyte; mahdollinen sieni-infektio hoidetaan • motivoidaan omahoidossa • aftan hoito: paikallishoito • hyperplastiset muutokset poistetaan kirurgisesti – biopsia • F-Calpro • lähete sisätautilääkärille (systeemilääkitys) • laboratoriotestit: Transglutaminaasi-vasta-aineet 	<ul style="list-style-type: none"> • kuten ESH • tarvittaessa lähete ESH:oon

Exit strategian yleiset suuntalinjat

Arvioidaan potilaskohtaisesti mm:

- taudin tai tilan vakavuusaste
- taudin pahentumisriski, jos ei interventiota toteuteta
- taudin kroonistumisriski
- vaikutus potilaan elämänlaatuun
- vaikutus potilaan fyysiseen toimintaan tai ammattilliseen tilanteeseen
- hoitotarve mm. kirurgisen hoidon jälkeen esim. komplikaatiot
- monisairaiden potilaiden tila

Huomioitavia seikkoja parodontologisessa/ limakalvosairauksien hoidossa koronavirus COVID-19-epidemian aikana

- kaikkiin potilaisiin tulisi suhtautua kuin olisivat mahdollisia Covid-19 kantajia
- huomioidaan suojaimet ja aseptiikka sekä toiminta potilaan hoidossa annettujen ohjeiden mukaan (HUS HAMMASHOITO toimintaohje terveen potilaan hoitoon ESH:ssa/ PTH:ssa 07042020)
- 1% vetyperoksidi tai jodipitoinen Betadine huuhte (ei jodiallergisille)
- aerosolien, pisaroiden ja roiskeiden välttäminen (käsi-instrumentein, sideharsotaitospyyhintä ilman huuhtelua)
- **ultraäänen, jauhepuhdistimen, pyörivän käsi-instrumentin, ilmapuustin välttäminen**
- tehoimurin käyttö

Toimintaohje | HUS | Pää- ja kaulakeskus | Laattijat : Johanna Antinheimo, Pirjo Savolainen, Minna-Maija Ahonen, Karita Nylund ja Hanna Välimaa | Hyväksyjä: Risto Kontio ja Hellevi Ruokonen | 3.5.2020

Akuutit tilanteet parodontiumin alueella ja limakalvosairaudet
Erikoisalakohtaiset hammashoidon ohjeet koronavirus COVID-19 epidemian aikana

- omahoidon motivointi
- mikäli iho-/ silmä- (pemfigoidi)/ suolisto-oireita harkitaan ihotauti-/ silmä- tai sisätauti-lääkärin konsultaatiota
- jatkohoidon/ seurannan järjestäminen ESH/PTH

Korona exit strategia parodontologisessa hoidossa

- Lapsipotilaat ja nuoret kutsutaan lähete-/rc-jonoista tutkimuksiin
  - epäily systeemisairaudesta suumanifestaatiosta (limakalvosairaudet)
  - epäily poski-/etuhampaisiin paikallistuneesta nopeasti etenevästä parodontiitista
  - limakalvokontrollit
  - ortodontian yhteisapotilaat: frenulektomiat, hampaiden paljastukset
  - ylläpitohoitot
- Aikuispotilaat kutsutaan lähete-/rc jonoista tutkimuksiin
  - epäily systeemisairaudesta suumanifestaatiosta (limakalvosairaudet)
  - epäily peri-implanttisairaudesta (etenemisnopeus)
  - huonosti hoitoon reagoiva parodontiitti
  - ylläpitohoitot
  - muut taudit ja tilat jotka pahenevat tai kroonistuvat ilman hoitoa
  - parodontaalikirurgia (pienet toimenpiteet)

Korona exit strategia limakalvosairauksissa

- Suusyöpävaaraa mahdollisesti lisäävät tilat, dysplastiset limakalvomutokset, aikaisempi suusyöpädiagnoosi
- Vaikeahoitoinen limakalvosairaus
- > 70 vuotiaat, yleissairaat
- ei-riskiryhmään kuuluva

- hoitopuhelu/ etävastaanotto: kipu, oireet
  - hoitopuhelussa kiinnitetään huomiota hyvään elämänlaatuun: uneen, lepoon, terveelliseen ruokavalioon, kehoitetaan välttämään tupakointia ja alkoholia, mausteisia ja kovia ruoka-aineita, kehoitetaan lisäämään liikuntaa
  - kivuliaat, haavaiset, erosiiviset muutokset sekä suusyövän kehittymisen suhteen suspektit limakalvomuutokset: annetaan vastaanottoaika
  - uusitaan paikallislääkeresepit

Kirjallisuus:

- Hoitokriteerit erikoisaloittain pandemian aikana (Helsinki)
- HUS HAMMASHOITO toimintaohje terveen potilaan hoitoon ERIKOISSAIRAANHOITODOSSA 07042020
- HUS HAMMASHOITO toimintaohje terveen potilaan hoitoon perusterveydenhuollossa 07042020
- HUS KORONAHAMMASPÄIVYSTYS keltainen ja punainen 22.3.2020
- HUS KORONAHAMMASPÄIVYSTYS toimintaohje sairaalan henkilökunnalle 7.4.2020
- Hammasperäiset äkilliset infektiot ja mikrobilääkkeet. Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Hammaslääkäriseura Apollonian asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2017 (viitattu 4.5.2020). Saatavilla Internetissä: www.käypähoito.fi
- Suusyöpä. Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Hammaslääkäriseura Apollonian asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2019 (viitattu 4.5.2020). Saatavilla Internetissä: www.käypähoito.fi
- Viisaudenhammas. Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Hammaslääkäriseura Apollonian asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2020 (viitattu 4.5.2020). Saatavilla Internetissä: www.käypähoito.fi
- Ather A, Pater Biraj, Ruparel N ym. JOE 2020 Review Coronavirus disease 19 (COVID-19): Implications for clinical dental care
- Guo Yiqing Y ym. doi: 10.1111/ODI.13350 Emergency measures for acute oral mucosa diseases during the outbreak of COVID-19.
- Peng X, Xu X, Cheng L ym. Int J Oral Sci 2020 Transmission routes of 2019-nCoV and controls in dental practice.
- Alharbi A, Aharbi S, Algaidi S. ym. Saudi Dent J 2020 Guidelines for dental care provision during the COVID-19 pandemic

Toimintaohje | HUS | Pää- ja kaulakeskus | *Laatijat* : Johanna Antinheimo, Pirjo Savolainen, Minna-Maija Ahonen, Karita Nylund ja Hanna Välimaa | *Hyväksyjä*: Risto Kontio ja Hellevi Ruokonen | 3.5.2020

Akuutit tilanteet parodontiumin alueella ja limakalvosairaudet
Erikoisalakohittaiset hammashoidon ohjeet koronavirus COVID-19 epidemian aikana

- Sri Santosh T, Parmar R, Anand H ym. Cureus 2020 Review of salivary diagnostics and its potential implications in detection of Covid-19
- Vinavachandran D, Saravanakarhikeyan B JDent Sci 2020. Salivary diagnostics in COVID-19: Future research implications
- Ulrich H, Pillat MM Stem Cell Rev Rep 2020 **CD147** as a **Target** for COVID-19 Treatment: Suggested Effects of Azithromycin and Stem Cell Engagement.